

Mieczysław Lubański

Konkordancje soborowe CATEDOCu

Collectanea Theologica 46/1, 231-234

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. MIECZYŚLAW LUBAŃSKI, WARSZAWA

KONKORDANCJE SOBOROWE CETEDOCu

Konkordancje mają już długą historię. Nic w tym dziwnego. Ich użyteczność zarówno dla celów czysto teoretycznych, naukowych, jak i praktycznych jest bezsporna. Podają one przecież w porządku alfabetycznym (zasadniczo) wszystkie słowa występujące w danym dziele ze wskazaniem miejsc ich występowania. A zatem uwidoczniły tu jest bezpośredni kontekst, w którym występuje interesujący czytelnika termin. Fraza zawierająca dany termin lepiej charakteryzuje dzieło, niż sama częstość występowania oddzielnych słów. Konkordancja bywa pomocna przy rekonstrukcji tekstów uszkodzonych, w badaniach prowadzonych w oparciu o dane dzieło, a także w codziennej praktyce w zakresie nauczania, popularyzowania itp. danej dziedziny wiedzy. Najliczniejsze są konkordancje biblijne. Historycznie pierwsza konkordancja biblijna (dla Wulgaty) pochodzi z wieku XIII. Istnieją także różne *tabulae aureae* do dzieł klasyków filozofii, które są czymś bardzo zbliżonym do konkordancji w znaczeniu ścisłym. Istnieją również konkordancje dekretów niektórych soborów powszechnych. Do tej pory nie mamy konkordancji do wszystkich soborów.

I otóż Centrum Elektronicznego Przetwarzania Dokumentów przy Uniwersytecie Katolickim w Lowanium (Centre de Traitement Electronique des Documents de l'Université Catholique de Louvain — CETEDOC) postawiło sobie bardzo ambitne zadanie sporządzenia konkordancji dokumentów soborów powszechnych od soboru Laterańskiego I do Watykańskiego II włącznie. Od razu trzeba zaznaczyć, że zadanie to jest bezprecedensowe co najmniej z trzech powodów. Po pierwsze: nie istnieją konkordancje wszystkich wymienionych soborów odniesione do oryginalnych tekstów łacińskich. Po drugie: istniejące konkordancje nie są kompletne, nie prezentują wszystkich terminów. Po trzecie: do sporządzenia konkordancji skorzystano z metod elektronicznego przetwarzania informacji. Z tego zakrojonego na dużą skalę dzieła mamy już gotowe trzy woluminy. Obejmują one dokumenty czterech pierwszych soborów laterańskich, obu lyońskich oraz watykańskiego drugiego. Cały zbiór ukazuje się pod redakcją P. Tombeura. A oto dane bibliograficzne opublikowanych woluminów:

1) *Conciles Oecuméniques Médiévaux*, t. I, M. Mollat i P. Tombeur, *Les conciles Latran I à Latran IV. Concordance, Index, Listes de fréquence, Tables comparatives*, Louvain 1974, stron 225.

2) *Conciles Oecuméniques Médiévaux*, t. II, M. Mollat i P. Tombeur, *Les conciles Lyon I et Lyon II. Concordance, Index, Listes de fréquence, Tables comparatives*, Louvain 1974, stron 166.

3) Ph. Delhaye, M. Gueret, P. Tomber, *Concilium Vaticanum*

II. *Concordance, Index, Listes de fréquence, Tables comparatives*, Louvain 1974, stron 978.

Za podstawę do sporządzenia konkordancji posłużono się następującymi wydawnictwami tekstów soborowych. Dla soborów laterańskich i lyońskich: *Conciliarum oecumenicorum decreta*, wyd. Istituto per le Scienze Religiose — Bologna, Freiburg 1962, Herder; 3 wyd. Bologna 1973. Dla soboru watykańskiego: *Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum II. Constitutiones, Decreta, Declarationes*, cura et studio Secretariae Generalis Concilii Oecumenici Vaticani II, Typis Polyglotti Vaticanis, 1966.

Dwa pierwsze woluminy są owocem współpracy CETEDOCu z Komitetem Historii Średniowiecznej przy Sorbonie (Centre de Recherches d'Histoire Médiévale de l'Université de Paris-Sorbonne, zaś trzeci — z Centrum Badań nad 'Soborem Watykańskim Drugim (Centre d'Études Vatican II). Wydane konkordancje są wspólnym owocem żmudnych prac zarówno filologów, jak i historyków. W przypadku soborów średniowiecznych bowiem istotną rzeczą jest ustalenie autentycznego tekstu, który następnie będzie służyć do sporządzenia konkordancji. Nie wchodzimy bliżej w prezentowanie tej problematyki. Poprzestajemy jedynie na jej zasygnalizowaniu, co już w stopniu wystarczającym wskazuje na wielkość podjętego przez CETEDOC zadania i zarazem pozwala ocenić uzyskane do tej pory rezultaty.

Struktura formalna każdego woluminu jest zasadniczo taka sama. Można w niej wyróżnić trzy części: 1° ogólny wykaz słów, 2° konkordancja oraz uzupełniająca ją indeks słów, 3° różne zestawienia. Sama konkordancja (w znaczeniu ścisłym) podaje frazy, w których występuje wyróżnione słowo. Indeks zawiera pozostałe słowa, które nie figurują w konkordancji. Zatem konkordancja wraz z indeksem daje pełny wykaz wszystkich słów występujących w dokumentach soborowych. Indeks wylicza szczegółowo według przyjętego systemu znakowania wszystkie miejsca występowania danego słowa, które nie zostało umieszczone w konkordancji. Zaznaczona przed chwilą pełność w odniesieniu do słów jest elementem charakterystycznym dla omawianych woluminów. Nie mieliśmy do tej chwili tego rodzaju opracowania. Istniejące konkordancje (np. J. Deretz, A. Nocent, *Konkordanz der Konzilstexte*, Verlag Styria, Graz — Wien — Köln 1968; *Synopsa tekstów Soboru Watykańskiego II*, opracował T. Bielski, Pallottinum, Poznań — Warszawa 1970) podają całe passusy (nie wiersze, jak to jest w wydaniach CETEDOCu) związane z pewnym hasłem. Nadto język opracowania nie jest językiem łacińskim.

Sygnalizowanie miejsca podanej frazy wygląda następująco. W pierwszej i drugiej części dokonuje się to przy pomocy 4 liczb, z których pierwsza oznacza dany sobór, druga — kanon, trzecia — stronę (w wydaniu bolońskim), zaś czwarta — wiersz (w tymże wydaniu). W trzeciej części podawane są: układ dwu liter symbolizujący dany dokument oraz dwie liczby, z których pierwsza podaje paragraf, zaś druga — wiersz (według wydania watykańskiego) rozważanego dokumentu. Sobory laterańskie charakteryzują liczbami: 9, 10, 11, 12, zaś lyońskie — liczbami: 13 i 14. Jest to zupełnie naturalne, gdyż taka jest ich kolejność historyczna jako soborów powszechnych. Dla ustalenia uwagi przypomnijmy kolejność soborów wraz z datami ich obrad. Ograniczamy się do ostatnich 13 soborów. Oto interesujący nas wykaz: 9. Laterański I, 1123; 10. Laterański II, 1139; 11. Laterański III, 1179; 12. Laterański IV, 1215; 13. Lyoński I, 1245; 14. Lyoński II, 1274; 15. Wienneński, 1311—1312; 16. Konstancjeński, 1414—1418; 17. Bazylejsko-ferraro-florencko-rzymski, 1431—1445; 18. Laterański V, 1512—1517; 19. Trydencki, 1545—1563; 20. Watykański I, 1869—1870; 21. Watykański II, 1962—1965. Wymieńmy jeszcze skróty literowe stosowane do dokumentów Vaticanum II. Oto one: *Apostolicam auctoritatem* — AA, *Ad gentes* — AG, *Christus Dominus* — CD, *Dignitatis humanae* — DH, *Dei verbum* — DV, *Gravissimum educationis* — GE, *Gaudium et spes* — GS, *Inter mirifica* — IM, *Lumen gentium* — LG,

Orientalium ecclesiarum — OE, *Optatam totius* — OT, *Perfectae caritatis* — PC, *Presbyterorum ordinis* — PO, *Sacrosanctum Concilium*, — SC, *Unitatis redintegratio* — UR, *Nostra aetate* — NA. Jak widać są to pierwsze litery dwu początkowych wyrazów danego dokumentu.

Przytoczmy teraz kilka przykładów ilustrujących omawiane znakowanie. Układ liczb: 11 4 213 14 oznacza: Sobór Laterański III, kanon 4, strona 213, wiersz 14. Podobnie układ: 13 18 290 30 oznacza: sobór Lyonński I, kanon 18, strona 290, wiersz 30. Układ: SC 20 6 oznacza: *Konstytucja o Liturgii*, paragraf 20, wiersz 6. Jak więc widać znakowanie jest przejrzyste i posługiwanie się konkordancją jest proste.

Trzecia, ideowo biorąc, część konkordancji zawiera, jak było wspomniane, różne zestawienia. A więc m. in. znajdujemy tam wykazy słów uszeregowane według malejącej częstości ich występowania w dokumentach soborowych. W przypadku słów o tej samej częstości występowania zastosowano porządek alfabetyczny. Zamieszczono tam także wykazy słów średniowiecznych, współczesnych (w przypadku Vaticanum II). Wszystkie te zestawienia ułatwiają otrzymanie niemal natychmiast odpowiedzi na każde pytanie postawione w odniesieniu do dokumentów soborowych, a dotyczące ich strony „ilościowej”.

Zilustrujmy to kilkoma przykładami. A więc przeglądając pierwszą część dowiadujemy się, że imię „Jezus” zostało użyte w dokumentach soborów laterańskich zaledwie 8 razy. Dokładniej: 2 razy imię to występuje w Laterańskim III (11 4 213 16, 11 23 222 25), oraz 6 razy w Laterańskim IV (12 1 230 19, 12 1 230 34, 12 1 230 40, 12 33 250 33, 12 71 268 10, 12 71 268 26). Natomiast Vaticanum II używa tego imienia 117 razy (39 w LG, 13 w UR, 12 w AG, 11 w PO, 10 w SC, 9 w DV, 8 w GS, 4 w AA, 3 w DH, 3 w OT, 2 w PC i po 1 w CD, IM, NA). Wyraz ANIMA (ewentualnie różne jego przypadki i liczby w znaczeniu gramatycznym) został użyty w dokumentach Lat. I i Lat. II po 4 razy, w Lat. III — 7 razy, w Lat. IV — 24 razy, w Lyon I — 5 razy, w Lyon II — 7 razy. w Vat. II — 103 razy.

Tego rodzaju porównania pozwalają zorientować się jednocześnie nie tylko w posługiwaniu się przez dany sobór słownictwie, ale także stroną pojęciową oraz metodami argumentacji, rozumowania, uzasadniania. Można tu również uzyskać dane na temat ewolucji w słownictwie przy przechodzeniu od jednego soboru do drugiego. Tę ostatnią sprawę ułatwi jeszcze bardziej planowane przez redakcję wydanie dwu wykazów: *Index indicum* oraz *Concordantia concordantiarum* w odniesieniu do dokumentów soborowych. Będzie to bardzo cenna pomoc dla każdego badacza z zakresu nauk kościelnych.

Wymieńmy jeszcze przykłady wyrazów występujących tylko jeden raz. A więc wśród terminów w pierwszej części słowo ROTUNDA znajduje się tylko w 9 12 192 19 w postaci ROTUNDAE w wierszu następującym: BEATI PETRI ET SALVATORIS ET SANCTAE MARIE * ROTUNDAE * ET SANCTI NICOLAI BARENSIS SANCTI EGIDII. Wyraz ZIZANIUM pojawia się jedynie w 11 1 211 7. Wśród terminów występujących w drugiej części słowo VOX w postaci VOCE znajdujemy tylko w 13 5 285 18 w wierszu EX PURIS CONSENSIBUS CELEBRETUR ELECTIO * VOCE * ILLORUM QUI NON PURE CONSENSERINT EA VICE IN. W dokumentach Vat. II jeden raz występuje słowo ROS w postaci RORE w wiersz: QUOD EST VERBUM DEI GERMINANS EX TERRA BONA * RORE * DIVINO IRRIGATA SUCCUM TRAHIT ILLUM (AG 22 2). Termin „wiodący” wiersza jest, jak widzieliśmy, umieszczony w gwiazdkach. Zwiększa to przejrzystość opracowania.

Ze względów filologicznych wspomnijmy, że konkordancje podają, iż najczęstszym słowem w dokumentach wszystkich soborów jest skromne słówko ET. Np. w pierwszej części znajdujemy je (w pierwszym tylko ze znaczeń) 852 razy, zaś w Vaticanum II — 4310 razy.

Krótką tą charakterystyką omawianych konkordancji nie oddaje w odpowiednim stopniu wszechstronności ich opracowania. Zawarty tu materiał jest bardzo bogaty. Trzeba te prace wziąć koniecznie do ręki, aby móc ocenić ich wielką wartość i użyteczność. Czytelnik przekona się wówczas dosłownie eksperymentalnie, jak wiele interesujących i ważnych informacji z szerokiego zakresu nauk kościelnym można przy ich pomocy uzyskać. Dodajmy, że otrzymanie wspomnianych informacji jest łatwe i szybkie. Liczne, sygnalizowane już, wykazy bardzo to ułatwiają.

Referowane konkordancje stanowią nieocenioną pomoc dla specjalistów w dziedzinie historii Kościoła, prawa kanonicznego, teologii dogmatycznej, moralnej, pastoralnej itp. Żaden badacz z zakresu nauk kościelnych nie może przejść obojętnie wobec omawianego opracowania. Czekamy na dalsze woluminy tej wartościowej serii wydawniczej.